Mao eta Nortasun - kultoa

Nagusituz gero Mao Tse-tungek konfuzianismoari gorriak ikusarazi omen dizkio, eta erlijio-mota jatorriz txino hori bere sorterrian debekatuta omen dago oraindik, entzuten denez. Konfuzianismoak nagusienganako begirunea, agintariekiko obedientzia, tradizioaren jaiera, zeremonien itzala, arbasoen kultoa eta beste predikatzen zuen. Neurritasuna eta zaharren jakituriari segitzea konfuzianismoak ezagututako birtuterik ederrenak ziren. Konfuzianismoak berebiziko eragipena eduki du Txinako Japongo eta Koreako herrien ariurri tankeraren formazioan. Jesukristo baino 220 urte lehenago, halare, Kaiser XI Huang-tik Konfuzioren izkribu guztiak debekatu eta erre arazi zituen, aurrerapena behaztopatzen omen zutela-ta. Ez da gaur goizekoa zentsura. Baina denborarekin Konfuzio ere atzera hilen artetik biztu zen, eta 1906an Txinako Kaiserraren dekreto batek Konfuzio "Ahalguztidunarekin" berdindu zuen.

Txinako eskola-umeak

Hau ez da anekdota bat denbora pasa irakurtzeko. Txinan Konfuziok Kaiserraren aginpidea sendotzen zuen, eta Kaiserrak bere laguntzailearen ospea: elkar jainkotu zuten. Txinoek beren Kaiserra erlijiosoki jauresten eta beneratzen zuten. Lumazo batekin garbitzerik ez dagoen milaka urteko tradizioa hauxe.

Eta, beharrik, gaurko Txinan ere ez da Maoren kultorik falta, zer duda hortaz. Txinari buruzko informe eta filmetan agiri zaigunez guri franko bitxi egiten zaigun kulto modua gainera. Mao-zaleek Maoren herrikoitasunaren seinale bezala adierazi nahi zituzten Txinako demostrazio izugarriak. URSS-ek Txinako abertzalekeriaren berbizkunde eta zorabio antzean adierazten zituen. Bai bata eta bai bestea egongo da agian. Baina azpian bada besterik ere: Txinak ezin du bere tradizioa gainditu. Ta gero, politikoei ez zaie beren ahaleginetan tradizio hartaz baliatu beste erremediorik gelditzen, tradizio haietxek superatu nahita dabiltzanean ere. Kondairan baitaude. Ta ondoriobidez, sozialismoari sortzen zaizkion problemak ere kondairan beti sortutakoak direla ikusten da. Ez denak, noski. Eta berriro ere, ez denak. Baina zapalketaren, askatasun gabeziaren deabruak sozialismoaren giroan ere ez du lo hartzen. Eta askatasun gabeziaren kontrako burrukaren teknikak ere bere milaka urtetako eskolan ikasitako taktikak erabiltzen ditu. Kondairaren azterketa dialektikoak nonahi erakusten duenez, askatasunak askatasun gabeziaz beraz defenditzen du bere burua: demagogiaz erakundeen kontra, nortasun-kultoaz burokraziaren kontra, edo erlijioaren esparruetan, Bibliaren balio dogmatikoaz Eliz-dogmaren aurka, etc.

Berriki Edgar Snow amerikanoak, Ibilaldi Luzeaz gero Maoren adiskidea, honekin egindako elkarrizketa interesgarri bat argitaratu du. Maoren beraren nortasun-kultoaz beronek dionari, batez ere, bereziki jakingarri deritzat.

Snowk 1965ean Txinan egiazko nortasun-kultoa zegoela idatzi zuenean, eta Maok berak aitortzen zuela hori, nola ere bai hartarako arrazoirik ba zegoela Maoren ustez, makina bat jenderen hasarrea gaineratu zuen horrekin. Maoren nortasun-kultoa ez baitago Txinan bakarrik zabalduta. Orain, konfuziano edo eskola zaharreko eskeptiko baten neurritasunez mintzatu da Mao Snowrekin. Berokeriarik batere gabe. Fanatismorik gabe. Gezur politikorik gabe. Eta —uste dudanez— Txinarekiko etsaigorik gabe eta antimaoismorik gabe.

Maok ez du arrazoirik ikusten, Txinan nortasun-kultoa badagoela esanez gero inor haserratzeko. "Txinako nortasun-kultoaz idatzi nuela-ta, zer dago ba hor?, esan zidan. Bai, bazegoen horrelako zerbait. Zergatik ez hartaz idatzi? Fakto bat zen, gertakaria bat... Atzerri-ministerioa denboraldi batez eskuetan eduki zuen talde ultra-ezkertiar batekoak omen ziren 1967 eta 1968 urteetan Txinara itzultzea eragotzi zidaten funtzioak, baina aspaldion kanpora boteak omen dira. 1965 eko gure elkarrizketakoan, jarraitu zuen Maok, Aginpidearen parte haundi bat (...) ez omen zegoen ia bere eskuetan. Horregatik azaldu omen zuen beak, orduan, nortasun-kultoari inportantzia gehiago eman eta hura indartu beharra, herri andanak berotzeko, hauk Maoren kontra ari zen Alderdi-burokrazia erauz eta bota zezaten".

Maok ez du kultoaren gertakaria izkutatzen. Gertakaria aitortuz, arrazoia ematen du. Ta ez dut akademikoki esango, ez dela gutxi horixe. Asko da hori, asko. Batekoz gaurko politikabideen teknika gertakariak borobilki ukatzean datzalako, Amerikatik hasi eta beste muturreraino. Eta gero, problema zaila baita bere sozialismoa defenditzeko gertakariak ukatzen dituen sozialistarekin arrazoñatzea (ta ez zaigu halakorik falta). Fedea arrazoia baino bortitzago izan da beti. Politikan, izan ere, arrazoiak beti dira askomoduzko, beharbadazko eta baezpadazko, sekula ez apodiktiko. Eta hain bildurgarri elkarren antzekoak, gainera, ideologia sozialistarekin emandakoak eta hau gabekoak, ze sozialista asko ikaratu egiten baita nonbait.

Zer misterio dago horren atzean? Misteriorik batere ez. Burrukarako lehenengo fedea behar da. Eta fedea, bera bakarrik dagoenean batik bat, beti da manikeo, edo beti daduka hartaratzeko joera behintzat. Fedeak, kapitalismoa gaiztakeria hutsarekin, sozialismoa ontasun absolutoarekin berdintzen du (edo berdintzera jotzen du), Garaudyk aitortzen zuenez. Eta ezin bion arteko antzik hauteman du, bere naturalezagatik beragatik ere, osotara erabakitzen baitu fedeak. Sozialismoa, hortakoz, lehenagokoarekin antzik batero gabeko zerbaiten moduan imajinatzen du fedeak, eta era bateko eta guztizko kondaia-ebakidura eta berritasun moduan iraultza. Ez lehengo gauza beraren izaera berri bezala. Hortik berehalaxe pasatzen da fedea inkarnazioak asmatzera, bere helburua eta ametsak lurralderen, nortasunen batekin berdinduz. Gure ametsetako aberri politikoa urruneko lurralderen bat bilakatzen da, nortasunen bat gure Jainko, eta gero Right or wrong my country, my party, my God, etc. etc. etc., dena katean. On ala gaizto nire ardoa nire, eta beste denak baino nahiago. Fedea, begiek estalita pintatu ohi dute.

Ez dago zergatik fedea negatiboki bakarrik ebatzi. Baina zergatik epaitu fedearen kritika negatiboki bakarrik? Arrazoimena eta gertakariak laster enkargatzen dira fedearen begietako estalkia kentzeko. Eta azterketa zehatzaren, diferenziazioaren lana hasten denean, manikeismoa inposible agiri denean, geure alderdian ere mila zikinkeria aurkitzen dugunean eta bestearenean mila edertasun, fedea larri-larri jartzen da, fede absolutorikia posible ez delarik federik batee posible ez delakoan. Hau da problema.

Baina zer nahi da. Marx baino lehenagokoa da fede sozialista. Maxek fede utopiko absoluto hau kupida gabeki erlatibatu zuen. Eta Engelsek kontatzen digunez, fede absolutoko iraultzaileek, beti horixe egin ohi dute-ta, "erreboluzioa traizionatu genduela eta eskomunikatu eta madarikatu gintuzten" (Las luchas de clase en Francia de 1848 a 1850, Engelsen hitzaurrean). Gero marxismoa bera ere fede bihurtu zen (honen salapenak ere aurki ditezke Engelsen idazkietan), eta Leninek bere aldian dogmakeriazko fede hau ere erlatibatu izanik, haren bideak ere "kontrarreboluzio boltxebikearenak" iruditu zitzaizkien fede baharraren inkisidoreei. Gero marxismo-leninismoa ere fede bilakatu zen, eta bere erlatibazio kritikoa hasi zen, eta...

Maok ez du Txinaren eta URSS-en arteko elkarren bildurrik eta ez polemikaren sakonik ukatzen, eta beharrezko baldin bada polemika hori hamar mila urte luzatzeko ere pronto dago, rumenoek eta kubanoek eztabaida oro baztetzeko eskatu arren. Baina hori ez dago egiterik, osteratzen du Maok. Problemak argitu arteeztabaidatu egin behar dira. Txinaren eta URSSen artean ezberdintasun ideologikoez beste Estadu arteko problemak ere ba direla dio Maok.

Baina bestearenean ezik bere begian ere ikusten du Maok gapirioa. Nortasun-kultoa, esaterako. Alderdi-burokraziaren kontra joateko kondairak aspalditik ezagutzen duen jokabidea hartu zuen Maok: nortasun-kultoa biztu. Hainbeste slogan, brebiario eta debozio sortu zen. Maoren miraririk ere entzun ahal izan dugu. Ikusi dugu hamaika prozesio garraxika. Zaindari gorriek, dio Maok, Maoren esaldiak errezatzen, irudiak bularean eramaten, izena hotsegiten, bere imajina beneatzen, etc. ez duen oro antimaoista deklaratzen dute. "Nortasun-kultoan esajeratu egin omen da, jakina — irakurtzen diogu Snowri. Zail omen baita herriarentzat, esaten zuen Buruzagiak, hiru mila urtetako ohiturak ahaztea (Kaiserren benerazioa). Gaur besterik omen da". Kulto hori zerbait hozteko ordua da, Maoren ustez, honezkero ez omen baitago kultoaren premiarik.

Premia politikorik, alegia. Izan ere, masa gizarteko politikan ezinbestezkotsu deritza Maori nortasun-kulto zerbait. Beraz, berak nortasun-kultoa supiztean ez zuen nolanahi ere badagoen zerbait bizkortu besterik egiten. Izan ere Maoren ustez, gizonaren izaerari berari datxeko beneratzeko eta beneratua izateko isuria. "...Ez al dadukate amerikanoek ere beren nortasun-kultorik? Nolatan aurrera irten ahal izango luke Estadu bakoitzeko Gobernariak, Lehendakariak, eta Kabineteko ordezkari bakoitzak, beneratzen duen zenbait jenderik ez balego? Beti omen dagoela beneratua izateko grina —dio Maok— eta beti beneratzeko grina ere. Zoriontsu izango ahal zinake zu, galdetzen zidan niri, zure liburuak eta artikuluak inork irakuriko ez balitu? Nortasun-kulto edo benerazio zerbait beharrezkoa dela, ezin itzurizkoa, ez balitu? Nortasun-kulto edo benerazio zerbait beharrezkoa dela, ezin itzurizkoa, eta honek niretzat ere balio duela". Hitz harrigarriak benetan, Txina sozialistari begira eta zeinek eta Maok berak esanak izateko. Izan ere, propagandistek erakundezko hierarkia loturik eta artekorik gabeko gizarte osoaren (gizakume bakoitzaren) demokrazia, edozeinen eskumen zuzenekoa alegia, predikatu ohi baitzuten lantegirako nahiz Erresumarako. Oilarrik gabeko oilategia. Maok aldiz, ez du guzti hortan fede haundirik erakusten. Gutxi falta baita bere hitzotan batzuen leader naturalezaren eta besteen gidatuak izan nahiaren eta izateko premiaren teoria gogarazteko ere.

"Mao Buruzagiak, agiriki, txit sarri pentsatu du fenomeno hortan — gizonaren beneratzeko eta beneratua izateko premian, alegia. Jainkoez eta Jainkoaz. Lehenageko ikustaldietan errunz mintzatu izan zen hortaz. Oraingoan, 77 urterekin ere gordin eta osasuntsu agiri zen, baina oraingoan ere laster ikustatuko zuela Jainkoa esaten zuen. Ez dagoela beste erremediorik; guziok garela Jainkoa noizpait ikusi beharrean".

Noranahi begiratu, sozialismoaen horizonte guztian prozeso bera: praksia eta arrazoimen kritikoa fedeak altxatutako eraikidura zaharrak hausten ari direla ikusten da. Sozialismoa prozeso larri batetan dago. Bere buruaz burrukan. Oraingoan ere prozesoa hertsi eta gero ailegatuko ote gara euskaldunok, beti bezala?

Euskal Herrian, izan ere, askoz nahastuagorik agii da guzti hau. Fedea bera berriki sartua dugu, fedearen ohizko sinplifikazio izugarriekin, eta bere desarroilorako giro librerik gabe bizi da gainera, etsaiak nondinahi inguratuta. Kritikak fedea erlatibatuz ahuldu egingo balu, bada, ume jaio berriari ito egingo lukean karga jartzea izango litzake. (Konpreni diteke gure sozialista askori kritikak ematen dion amorrazioa). Fedea etorkizun sozialistan ito ez baino diferentziatu, argitu dagiena izan behar du kritikak. Fedearen begia, zelataria. Kritikak kritika izan behar du. Eta hori ez da gauza batere erraza.

Erraz bezala intelektualki hagitz errazago da manikeo antzean jokatzea. Baina hori beti besteei atzetik segika ibiltzea genuke gaur 150 urte atzetik. Ta zerbait okerragorik ere bai: herriari problemak problema bezala ez erakusteak herriarekiko mesfida gehiegi nabari baitu. Fedea, ordea, nire ustez, egiazkoa behintzat, problematik bizi da eta ez dogmatitatik. Eta problemak daduzkana ez da kapitalismoa bakarrik.

Sozialismoak Europa osoan dagien prozesoan sartu nahi baldin badugu (Alderdi komunista klasikoak ere ez daude prozeso horren larrietatik libre) eta ez amen esateko bakarrik sar, zerbait kreatzekotan baino, pentsabide kritikoekin izan beharko du. Askotan anka sartuko dugu. Baina ez gaude bakarrik, eta egongo da akordatuko den norbait antikritikarako. Betor zorionean. Honezkero behar-beharrezkoenetakoa bait du idazleak, inoyako civil courage-rik izatekotan, ahuleziarako adorea. Okerrik esateko bildurrak ezin isilaraz gindezke. Izpiritu Santua ez da euskaldun, baina gu bai.

Maok bere buruagatik apalik aitortzen badu: "euritako kaskatu iagazkor batekin mundutik pasian doan moje bakarti bat bakarrik naiz ni", zer esan beharko ote dugu besteok!

Beraz, sozialismoak iadanik mota asko duela, kapitalismoarekin (eta feudalismoarekin berarekin ere) segikizunean dagoela ta antz asko duela, sozialismoan ere ez dela betiko problemarik falta, etc., ikusi arte sozialismoa ez da arrazoizko et ez realista. Sozialismoaren fede-maila baita hori, ez maila politikoa. Eta biok dira, batak bestea gabe, ezertarako gauzez eta edozertarako arriskutsu.

JOSE AZURMENDI

Ez Merkenak

Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira
ganadu on, indartsuak,
Eta nora jo jakin bear du
baserritar burutsuak,
Berebiziko aragi pillak;
gañera esne putzuak,
Oiek guziak berekin ditu
Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA

ERRENTERI